

T A R İ H
VESİKALARI

Sayı: 13

Ağustos 1944

Cilt: III

SELİM III. ÜN SİRKÂTİBİ TARAFINDAN TUTULAN RÛZNAME

Sayın Enver Ziya Kral Selim III. ün birtakım Hatlarını neşretti. [1] Bu Hatlar Selim III. ün şehzadeligi zamanından başlayarak, tahta geçtiğinden beri neler yapmak istediğini, yani: siyasi, askeri, idari ve hattâ ilmi birçok mes'ele ve hâdiseler karşısında neler düşündüğünü göstermektedir. Bunların arasında cidden çok mühim ve tam yerinde olanlar da var. Fakat bunların icra ve tatbikine gelince, birçoklarının ve hattâ en mühimlerinin bile başarılmamasının sebeplerini araştırmak bittabi lâzımdır. Bilfarz Selim III. askeri bir manevradan sonra vezirine gönderdiği bir Hatt-ı Hümayun ile [2] «Benim vezirim. Dünkü tertib hünerini gördüm gerçi güzel, lâkin geceden berü mülâhaza ediyorum o kadar orduya tertib olunan top ve havan gayet azdır. Zira muharebe olunacak kâfir müretteb, talimli askerden seksen iki (1798) tarihinden berü tecrübe olunmuş maddedir. Çarh-ı felekler üzerine atlu asker varmak mümkün değildir zannederim. Zira Mısır askerinde dahi malûm oldu. Anları ibtal edecek top tüfenk ve havandır, bir kere perişan olmağa yüz tutub çarh-ı feleklerini güllerle ile dağıdıub sonra atlu askeri hücum eylemelidir. Benim bildiğim mülâhazam budur, bu suretde bu kadar top ile nasıl olabilir. Bunu mülâhaza edüb müzakere eyliyesin, gerçi dahi mevcut çok olmak gerekdir. Zira her taraflara hayli top gitdi, lâkin bunun da çaresine bakılmalıdır; tedarük ile mi olur yoksa dökdürmek ile mi olur, Müttefik devletlerden top ve topçu celbi ile mi olur, mütalâa ve mülâhaza ederiz. Ben alim Allah geceden berü mülâhaza ediyorum zira bu kâfirlerin muharebesi acayibdir; meydana çıkub merdâne muharebe etse hiç mülâhaza etmem; lâkin öyle etmeyorlar, birkaç sene mukaddem tercüme etdirdiğim [3] Goban nâm kitabı mütalâa olunsa malûm olur.» diye verdiği emir çok

[1] Enver Ziya Karal, Selim III ün Hatt-ı Hümayunları, Türk Tarih Kurumu yayınlarından, seri: VII, No. 10 1942

[2] Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi, No E 4241.

[3] Bu eserin aslı Topkapı Sarayı Müzesi kütüphanesinin Hazîne kısmında 2702 numarada kayıtlıdır.

Gauban, Maréchal de France et Directeur Général de certification du Royaume. *De l'attaque et de la défense des places, Le Havre 1737.*

Tercümesi de Ahmed III. kütüphanesinde 3644 numarada mukayyettir.

Raşid, *Fenn-i lağim*, 1208.

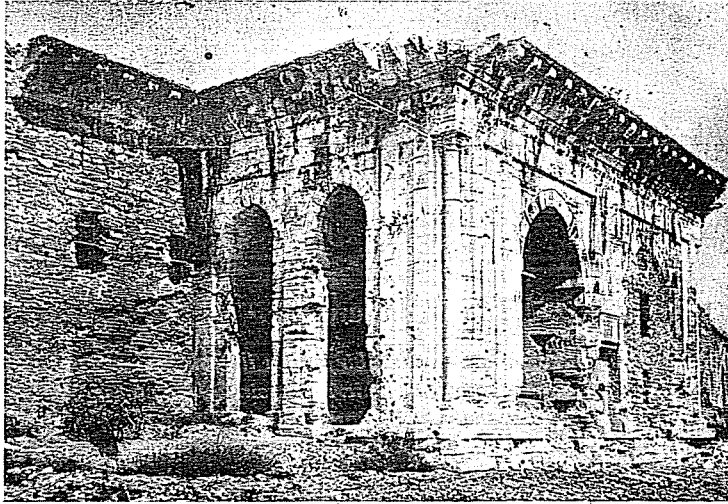
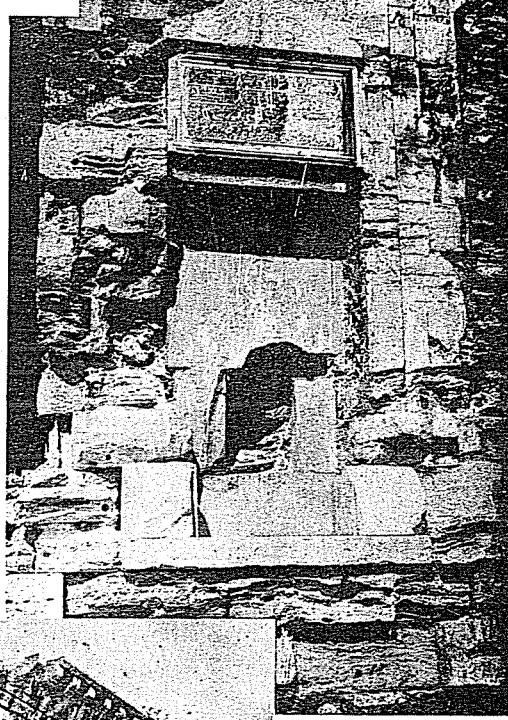
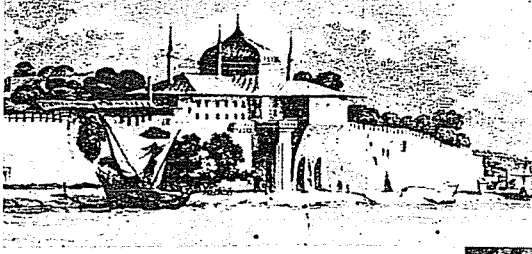

بسم الله الرحمن الرحيم
هذا الرسم يظهر في الحجرة التي كانت فيها الجلوس في دار السلطنة في سنة 1206 هـ
بين صاحب السيادة كوجا يوسف باشا والي طرابلس واليهود من قسطنطينية
الذين كانوا قد قدموا اليه لطلب العفو عن قتلهم لبريهم في سنة 1206 هـ
وهو الذي كان قد اجتمع اليه في دار السلطنة في سنة 1206 هـ
وكانت له في ذلك الوقت حكمة عظيمة في ازالة الحقد بين الطرفين
وكانت له في ذلك الوقت حكمة عظيمة في ازالة الحقد بين الطرفين
وهو الذي كان قد اجتمع اليه في دار السلطنة في سنة 1206 هـ
وكانت له في ذلك الوقت حكمة عظيمة في ازالة الحقد بين الطرفين

Sadrazam Koca Yusuf Paşa Selim III, huzurunda

(Topkapı Sarayı Resim galerisinde bulunan bu fotoğrafinin altında bir yazısı ile eski Maarif Nazılarından Haşim Paşa büyük babası Yusuf Paşanın 1206 hicri senesinde Rusya ve Avusturya ile sulh yapıldıktan sonra huzura kabalüne ait olduğunu belirtmektedir.)

(Resim : 1)

İncili köşkün bugün kalan kısmı ile altındaki çeşme
(Resim: 2)

etrafli ve yerindedir. Binaenaleyh bu Hükümdarın verdiği emirleri tamam tatbik ettirebilecek bir enerjiye ve takip fikrine sahip bulunup bulunmadığı araştırılmalıdır. Maamafih icra safhasında devrinin salâhiyet sahibi devlet adamlarının iktidar ve kabiliyetlerinin de gözönünde tutulması gereklidir. Ancak bu kadar etrafli ve ince tetkikler yapabilmek için de elde bu noktaları aydınlatabilecek malzemenin bulunması lâzımdır. Nitekim Selim III. bile Vasıf Tarihi hakkındaki bir Hattında [1] «... eshab-ı merak mecmuasına dönmesün. Esrar-ı devlettir deyü vukuatı kendinden ketm etdirmeyüb tahrir itdirin ... açık ibâre ile müverrihâne riyâ ve müdâhenezice yazsun» dediği gibi bu esrarı açacak belgeler ortada olmalı. Bu günün telâkkisine göre tarihe ait çalışmalarda ise daha geniş kaynaklara ihtiyaç vardır ki bu sahada da en kuvvetli bir menbain Arşiv malzemesi olduğu pek tabiidir. Zaten Topkapı Sarayı Müzesinde bulunan birkaç yüz bin vesikanın tasnifinde ve Arşiv kılavuzunun neşrinde gösterilen tehalük de hiç şüphesiz ki bu gayenin mahsulüdür. Her ne kadar ahval dolayısıyla kılavuzun neşrine devam olunamamakta ise de bu boşluğu *Türk Tarih Vesikaları Dergisi* kısmen doldurmağa çalışmaktadır. Diğer taraftan da *Belleten* değerli mesaisine devam etmektedir. Bunlardan başka sözü geçen Selim III.ün Hatları gibi kıymetli eserler de intişar eylemektedir.

Maamafih tarihimizin birçok yönden aydınlanması için pek geniş neşriyata muhtaç bulunduğumuz gibi adedi birçok milyonları geçen arşiv malzemesinin de tasnifi mutlâka lâzımdır. Buna ufak bir misal olarak Ziya Karal, eserinde Mustafa III. ten bahsettiği sırada «gün geçtikçe Mustafa'da, iyi bir devlet adamında aranılan meziyetler sezildi. Padişah âkil ve muktesitti» diyor. [2]

Halbuki bu esnada neşrolunan Türk Tarih Vesikaları Dergisi'nin sekizinci sayısında (Yerköy mükâlemelerinde murahhaslar için gönderilen büyüür) başlığı altındaki yazı «sözü geçen emrin başında "rikâbdan varid olmakla icrası matlûb-ı cihandârîdir,, denilmesine nazaran bu arzunun Mustafa III. tarafından izhar edildiği barizdir. Zaten bu Padişah'ın müneccimlere pek ziyade inandığı bilinmekte ise de böyle büyülerle hayırlı bir sulh yapmak teşebbüsünde bulunduğu da bu def'a anlaşılıyor. Bu vesikayı on sekizinci asır sonlarında devlet idaresinin ne hâle girmiş olduğunu ve ne derece sukut ettiğini göstermesi itibariyle tanıtırmaya lâyik bulmaktayız.» sözleri ile nihayet buluyor. Bu da gösteriyor ki son asırlara ait tarihî tetkikler için bile bu sayısız Arşiv malzemesinin ortaya çıkması bir zarurettir.

Herhalde Sayın Ziya Karal bu vesikayı görmüş olsaydı, Mustafa, III.

[1] Selim III'ün Hatt-ı Hümayunları, s. 167.

[2] Aynı eser s. 1.

hakkındaki kanaatlarını belki bu suretle belirtmezdi. Nitekim eserlerinin önsözünde «İmparatorluğun kurulmasını olduğu kadar genişlemesini ve parçalanmasını da hakkiyle anlayabilmek için devlet teşkilâtını ve bilhassa teşkilâtın başında devleti temsil eden Padişahı tanımak lazımdır.» diyerek bu Hatları neşretmektedir. Filhakika bu Hatlar bize birçok şeyler öğretmektedir. Ancak yukarıda işaret ettiğimiz vechile bunlara nazaran kat'i kanaatler hasıl etmek için daha başka dokümanlara da ihtiyaç şüphesizdir. Kabil olursa bu gibi büyük makamlarda bulunan zevat yalnız resmî cebhelerinden değil, hususî hayatları bakımından da incelemek faydalı olsa gerektir. Halbuki tarihlerimiz Osmanlı Padişahlarının hususî hayatlarına dair pek az malûmat vermişlerdir. Binaenaleyh Ziya Karal'ın ele almış olduğu Selim III. devrini biraz daha aydınlatmak arzusuyla biz de Padişahın hususî hayatını kısmen olsun tanıtacak mühim bir belgeden bahsedeceğiz. Şu suretle, bilhassa son devir Osmanlı Padişahları kafes hayatından kurtulduktan sonra zamanlarını nasıl geçirirlerdi? düşüncesine de cevap verilmiş olacaktır.

Mevzuumuz Selim III.ün 1205 senesi recebinin dokuzuncu pazartesi gününden başlayarak 1217 ramazanının iptidasına kadar (15. III. 1791 — 26. XII. 1802) her gün neler yaptığını ve nelerle meşgul olduğunu muntazaman gösteren bir rûz-nâmedir. Bu rûz-name Selim III.ün tahta geçtiğinden iki sene sonra başlamakta ve hal'inden takriben beş sene evveline kadar devam etmektedir.

Rûz-nâme 42 X 16 sm. boyunda 227 sayfadan ibaret olup her sayfada vasatî 43 — 50 satır vardır. Ekseriyeti ruk'a ve bir kısmı talik ile okunaklı olarak yazılmıştır. Ebrî kaplı bir cilt içindedir.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivinde muhtelif padişahlara ait buna benzer bazı rûz-nâmeler daha mevcut ise de bunların çoğu noksandır ve pek kısa zamanlara inhisar etmekte ve en eskisi Ahmed I. zamanına ait bulunmaktadır. Bunlardan ve Münşeât us-selâtin'de Ferîdun Bey'in verdiği örneklerden anlaşıldığına göre Osmanlı saraylarında böyle rûz-nâme tutulması bir an'ane ve âdettir.

Selim III. 'e ait olan bu rûz nâme:

«Bin iki yüz beş senesi receb-i şerifinin dokuzuncu pazartesi günü seheri, Hamîdî Zade [1]. Mustafa Efendi mesned-i Şeyh ül-İslâmîden

[1] Hamîdî Zâde Mustafa Efendi, Mısır Kadısı Hamîdî Efendi'nin oğlu olup 1144 (1731) tarihinde doğmuştur. 1334 târihli İlmîye Salnamesi'ne göre: şiddet-i zekâsiyle tanınarak imtihanla müderris olmuş, bilâhara saray hocalığına yükselmişti. Bu vazifesinde büyük bir şöhret kazanarak saray erkânı ile Şehzadelere okur ve muska verirdi. Birinci Abdülhamid'in teveccühünü kazanarak Anadolu payesine irtika etmiş, ve Selim III. zamanında ıslâhat fikirlerinin kuvveden fi'le çıkmamasına çalışmış ve 1204 (1789) senesinde Şeyh ül-İslâm olmuş ve fakat bilâhara azledilerek Manisa'da ikamete memur olduğu sırada 1208 (1793) senesinde vafat etmiştir.

Sulatrı Selim III. (*Silihdar ve Başukadarı ile beraber*)

Topkapı Sarayı Múzesi resim salonu : No. 59

(Hippolite Berteaux'nun tablosundan)

azlolunub Serdestarî Ahmed Ağa ile Yahya Tevfik Efendi [1] davet ve Suffa-i Hümayunda ilbas-ı hil'at-i beyzâ-i meşihat [2] buyurulub ber mu'tad Kaimmakam'a dahi kürk ilbas ve Bab-ı Hümayundan resm-i kadîm üzere Kapuya avdet eylediler ve ma'zûl-i müşarünileyhin damadı Kâtib-i Sırr-ı Sultanî Boluvî İbrahim Efendi dahi ba-paye-i Altmışlı medrese ile çerağ buyurulmağla bu bende-i kemîne Hazîne-i Hümayundan Hane-i Hassaya nakil ve Sirkâtipliğiyle bekâm olub Daire-i Hümayuna dair aynei âlemde rû-nüma olan bazı havâdisât-ı yevmiyye zabt u tahririne niyyet olundu. Her nekadar vadi-i eslâfa gidilmez ise dahi mâlâ-yüdrekü küllehû lâ-yütrekü küllehû ile amel olunub adem-i ehliyet ve killet-i bidâaden mâadâ hizmet-i Bab-ı Hümayun meşguliyeti mani-i zabt u tahrir olmağla mehmâ-emken şakîm ül-ibâd ve perişan-elfâz kenar ı tekavîme işaret i vukuat vadisinde bir mazbatacık terkimi istisvab olundu Ve min Allâh it-tevfik» sözleriyle başlamaktadır.

Sirkâtibi Ahmed Efendi'nin [3] bir mazbatacılık diye başladığı bu rûz-nâmede, on iki seneden fazla bir müddet bazen seherden itibaren geceleri de dahil olmak üzere Selim III.ün her gününü nerelerde ve ne ile meşgul olarak geçirdiği ve kimlerle temas ettiği yazılmıştır. Zaten bu rûz nâmenin ele geçen emseline nazaran hususiyeti de bunun pek uzun bir zamanın vekayiini ihtiva etmesidir. Filhakika verilen izahat ekseriya pek kısadır. Maamafih hey'et-i umumiyesi Padişahın devlet adamları ile temaslarını, azil ve tayinleri, nefiy ve idamları, yazılan Hatt-ı Hümayûnların mazmunlarını, sulh ve harb mes'elelerini, bazı hadiseler karşısında tehevvr ve ye'sini, arza çıktığını, nerelerde gezdiğini, hangi köşk ve kasırlara gittiğini, musiki âlemlerini, ok ve silâh atışlarını ve

[1] Yahya Tevfik Efendi, Müderrisinden Eyüp Efendinin oğludur. 1127 (1715) senesinde doğmuştur. Kadınlarda bulunarak sırasıyla Anadolu ve Rumeli Kadıaskeri ve Nakîb ül-eşraf oldu. İlmiye şalnamesi Yahya Tevfik Efendi hakkında (Makam-ı Meşihate irtika eylemeğe son derece harîs idi. Ekseriya: "Şeyh ül-islâm olmadan Allâh canımı almasın", dediğini rivayet ederler.) diyor. Makam-ı meşihatta on üç gün kadar bulunabilmiştir ki vefatına (Câh-ı fetvadan geçüb Yahya Efendi gitdi vah) tarihtir. Yahya Tevfik Efendi fadîl ve şairdi. Mezarı Küçükkaraman medresesi kurbünde ise de yol açıldığı sırada kaldırılmıştır.

[2] (Hil'at-i beyzâ-i meşihat)ın geri istenilmesi azlin tebliği demektir.

[3] Ahmet Muhtar Bey (Yekçeşim) Hazîne kethüdası Halil Paşa'nın oğludur. Babasının vefatında biraderi İsmail Bey'le bîkes kalıp Mustafa III. zamanında Enderrun-ı Hümayuna çerağ ve şehzade Sultan Selim hizmetine memur oldular.

1148 (1773) de cülûs-i Hümayun vukuunda biraderi ihrac olundu ise de bu zat hizmetinde baki kaldı Şehzade-i müşarünileyh 1203 (1788) te cülûs edince Mabeyinci oldu. Manzur-ı Hümayûn olup 1222 rebiülevvelinin yirmi birinde (29. v. 1807) fitne zuhûruna değin makamını muhafaza eyledi. O gün bir tarafa savuşmak emelinde iken tutulup Soğukçeşme kapısında hezâr pare olmuştur. Yekçeşim, esmer ül-levn, tatlı dilli, işgüzar idi. Biraz ileri gider idi. Kadıköyüne defnedildi (Sicill-i Osmanî, c. 1, s. 278)

şehir dahilindeki yangınlara gidişini ve daha birçok hususatı, hülâsa on iki senelik bir zamana ait saltanatın iç yüzünü belirtmektedir.

Biz bu 227 kocaman sayfalık mazbatacığı tarayarak içinden ancak dikkate lâyık gördüklerimizin bir kısmını aynen ve bazilerini hülâsa ederek arzedeceğiz.

Tahsin ÖZ

Topkapı Sarayı Müzesi Müdürü

Rûz-nâme, yukarıda aynen yazdığımız bir mukaddimeden sonra şöyle devam ediyor:

1 - Şeyh ül-islâmın azli [1] - (sayfa. 1)

(Ferdası salı günü [yani 10 receb 1205 = 15. III. 1791] Topkapı sahilisarayına teşrif ve istirahat buyurulub Sadriazam Yusuf Paşa [2] tarafına Şeyh ul-islâm azlini ihbar zımında beyaz üzerinde Hatt-ı hümayun keşide ve bazı telhisat üzerlerine manend-i jale-i subh-dem hutut-ı hümayunlar paşide kılınarak imrar-ı evkat buyurulub ba'de salâtı asır yukarı haremi- hass-ı hümayuna [3] avdet)

2 - Şeyh ül-islâm ve Kaimmakam Paşanın kabulleri - (s. 2)

(Ertesi [cumartesi 14 receb = 19. III. 1791] Kasr-ı İnciliye [4])

[1] Bu hülâsalar rûz-nâmenin aslında yoktur.

[2] Yusuf Paşa (Koca) - Gürcü olup Liman Reisi olan efendisi Hasan Kaptan 1161 (1748) senesinde azat etmiştir. Kasımpaşada Zincirlikuyuda kahvecilikle işe başlayarak devlet hizmetine intisap etmiştir ki ikinci def'a sadareti hakkında Hadikat ül-vüzerâ (def'a-i saniyesinde mühre davet ve çend nefer etbaiyle şitab üzere meştaya azimet olunub selefi Rusuklu Hasan Paşa katil ve Ağa Paşa Kaymakam nasb ve sahib-i tercüme beş cümazi-yel'âhiresinin yirmi üçüncü günü Şumnu meştasında Ordu-yi Hümayuna dahil ve mühr-i hümayuna nâil ve küşadına bais olduğu seferi her ne hal ise kapadub altı senesi şabanın üçüncü pazartesi günü livâ-yi Şerif ile Âsitaneye dahil) olduğunu yazmaktadır. Sicill-i Osmanîde dahi iki def'a sadareti kaydedildiği halde 1301 (1883) senesine ait Salnâme-i Nezaret-i Hariciyede 1203 (1717) senesinde iki ay süren bir sadareti bulunduğu ve bin-naenaleyh Hadikat ül-vüzerâ ile Sicill-i Osmanînin def'a-i saniye diye gösterdiği son sadareti Salnâmede def'a-i salise olarak bir sene iki ay ve yirmi üç gün devam ettiği mukayyettir.

Yusuf Paşa 1215 senesi muharreminde (1800) vefat etmiştir.

[3] Saray-î cedid Harem dairesi.

[4] İnciliköşk veyahut Sinanpaşa köşkü-Ahırkapı feneri hizasında, Selimiye kışlası karşısına doğru deniz kenarında idi ki hâlen temel aksanı ile çeşmesinden başka bir şey kalmamıştır.

Bu köşk Yemen fatihi Sinan Paşa tarafından Murad III. e hediye olarak Mimâr Davud'a yaptırılmış ve inşaatı iki sene sürerek 999 (1590) senesinde tamam olmuştur. Hattâ

biniş ve rikâb ve mutad üzere Şeyh ül-islâm-ı cedid ve Kayımmakam Paşa arza girüb bir saat mikdarı halvet ve umur-ı ibad-ullahı suhbet eyledikten sonra me'zunen ikisi de avdet eyleyüb Şevketlü Efendimiz haric-i kasırda vaki Taht-ı Hümayuna [I] teşrif ve Tüfenkciyan kullarına tüfenk endahtı ferman buyurulmakla bir mikdar tüfenk-endâzân temaşa-siyle âsâyiş ve sebû-şikestlere altun ihsan ..)

3 - Çarşıda yangın, Donanmanın Karadenize çıkışı (s. 2)

(On altıncı pazartesi (21. III. 1791) gecesı gurûb-ı âfitâbdan bir saat yigirmi üç dakika murûrunda neyyir-i a'zam burc-ı hamele tahvil eyleyüb ol gece saat beşde İstanbul'da Çarşu-yı kebirde vâki' Kebeciler Hanı ittisalinde berber dükkânından bi-kazâ'- illâhi taâlâ bir âteş nâgeh zuhûr eyleyüb Yağlıkçılar ve Yorgancılar ve Bitpazarı Duâ meydânına varınca ve bir taraftan Örücüler başında Sultan Bayazid Kazancıları başına varınca muhterik olub kabîyl-i tulû'-i şemsde bi-inayet-illâh muntafi ve Şevketlü Efendimiz Hazretleri hîn-i zühûrunda Nuriösmaniye Câmî-i şerifinde âteşe nigâh ve def'iyçün dest-berdaşte-i icabetgâh-i ilâh oldular Salât-ı subhi câmî i mezkûrde ba'd el-edâ' suvar-ı semend-i devlet ve saray i mülûkânelerine avdet ve bu gün Mabeyn-i Hümayunlarında istirahat buyurdular İşbu bahar-i meymenet-asarda Bahr-i Siyâha azîmet için kemal-i dikkat ü ihtimam ve bin-nefs nezaret-i Hümayunla tertib ü techiz olunan Donanma-yı Hümayûn sefayini reside-i derece-i hitâm olub bu gün saat ikiyi yirmi sekiz dakika murûrunda mersa-yi tersa-neden alarga birle Bahr-i Siyâha azîmet düşmen-i din ü devlet olan Rusya keferesinden ahz-i sâra niyyet ve bakayâ-yi levazımatların rûy-i deryâde tetmim ü tekmile dikkat olundu.)

4 - Seyh ül-islâmın vefatı - (s. 2)

(Yigirmi ikinci pazar gecesı (27.III.1791) saat altıda Şeyh ül-islâm Yahya Tevfik Efendi ancak on iki gün mesned-nişin-i sadr-i fetvâ olarak ir-tihâl-i dâr-i beka eylemekle seheri Şeyh ül-islâm-ı esbak Mehmed Mekki Efendi (2) Sertüfengî-i Hazret-i Şehriyarî Said Ağa ile davet buyrulub

çini cihetinden emsaline tesadüf edilmeyecek bir zenginlikte mimarî kıymeti üstün olan bu köşkün dahilî tezyinatına çok itina edilmişti Maalesef Sultan Aziz zamanında fazla masrafı mucib oluyor diye sair köşkler ile beraber yıktırılmıştı. Birinci cihan harbinde Fransız askerî işgal kuvvetleri tarafından bu köşk civarında da hafriyat yaptırılmış ise de neticesinden o vakit Müze idaresi haberdar edilmemiştir.

[1] Bu gibi daimî nişan atılan ve idmanlar yapılan sahalardaki költük şeklinde mermerden tahtlar.

[2] Mehmed Mekki Efendi, Kilâr-i Hassa ağalarından Halil Efendi'nin oğludur. Mek-kede doğmuştur. Kadılıklarda bulunarak az zaman içinde Kazasker olmuştur. İlmî Sâlna-meye göre ilk def'a 1202 (1787) senesinde Şeyh ül-islâm olmuş ve yüz on gün kadar bu makamda kalarak azledilmiş. Sadriazam Yusuf Paşa ile arası iyi olduğundan ikinci def'a

suffa-i Hümayunda Mustafa Paşa [1] kasrında Kayımmakam gelince istirahat ve ba'dehu müşarünileyh ve Kayımmakam Paşa sünnet odasında [2] huzûr-i sâti' ün-nûr-i mülûkânelerine rû mâl ve saat iki buçukda hil'at i beyzâ-yi meşihat müşarünileyhe iksa ve rësm üzere kayımmakam Paşaya dahi sarâsere kürk ilbası icra ve ikisi dahi eltaf-ı (şaheneden) nâil-i amal buyurulub ber-mu'tâd Arslanhanede [3] Silihdar Ağa tarafından kahve ve ve şerbet ve buhur ile ikram ve Şeyh ül-islâm ziyaret-i Hırka-i Saadet ile vasil-ı meram olduktan sonra Kayımmakam Paşa ile maan Ortakapıdan Paşakapusuna azîmet ve anda olan resmi icradan sonra Şeyh ül-islâm-i sabık merhûmun salât-i cenazesine ikisi birden musâraat ve Sultan Mehmed Câmî-i şerifinde ba'd ez-zuhur salât-i cenazeyi eda ve her birleri mahallerine avdet eylediler.)

5 – Donanma efradına çarşıdan silâh tedârüki— (s. 2)

(Yirmi altıncı pençsenbih günü [31.HI.1791])

Yine Topkapuya teşrif ve Donanma-yi Hümayun neferatından alâti olmayanlara ita için Cebahane-i âmireden ihraç ve çarşıdan işтира ile tedârük olunan bin kıt'a tüfenk ve bin yatağan bıçağı bu gün Topkapudan sandal ve kayıklara tahmil ve Sertebdil-i Şehriyarî Haseki Emin Ağa ile Tersane-i Amireye irsâl buyuruldu.)

6 – Prusya devleti elçisi ile müzakere; Şehid çocuklarına yardım (s. 3 - 4)

(Ertesi salı günü gurre-i şaban-ı şerif (= 1. IV. 1791) gene Topkapuya teşrif ve Devlet-i Aliyyenin müttefikı olan Prusya devleti elçisi ile

1205 (1791) senesinde tekrar meşihata getirilmiş, bu def'a da yaşlı olduğundan o sene içinde tekrar azlolunmuştur. Evail-i Beyzaviyyeye bir hâşiyesi, Kaside-i Bürde şerhi, Hamd u şükre müteallik bir risalesi, Sıfât-ullâh hakkında bir te'lifi, ve daha bazı eserleri vardır.

[1] Mustafapaşa köşkü — Topkapı Sarayı Müzesinde Lâle Bahçesi diye tanınan sahada bulunmaktadır. Yapıldığı tarih katıyetle malûm değildir. Zaten arka cebhesindeki mermer merdiven, yanındaki duvarlar köşkün bu araya sonradan sokuşturulduğunu göstermektedir. Bu gibi setlere suffa denilmesi mutad olduğundan bir ismi de (Suffa köşkü)dür. 1119 (1707) ve 1166 (1752) senelerinde tamir ettirildiğine dair iki mermer kitabeyi havidir.

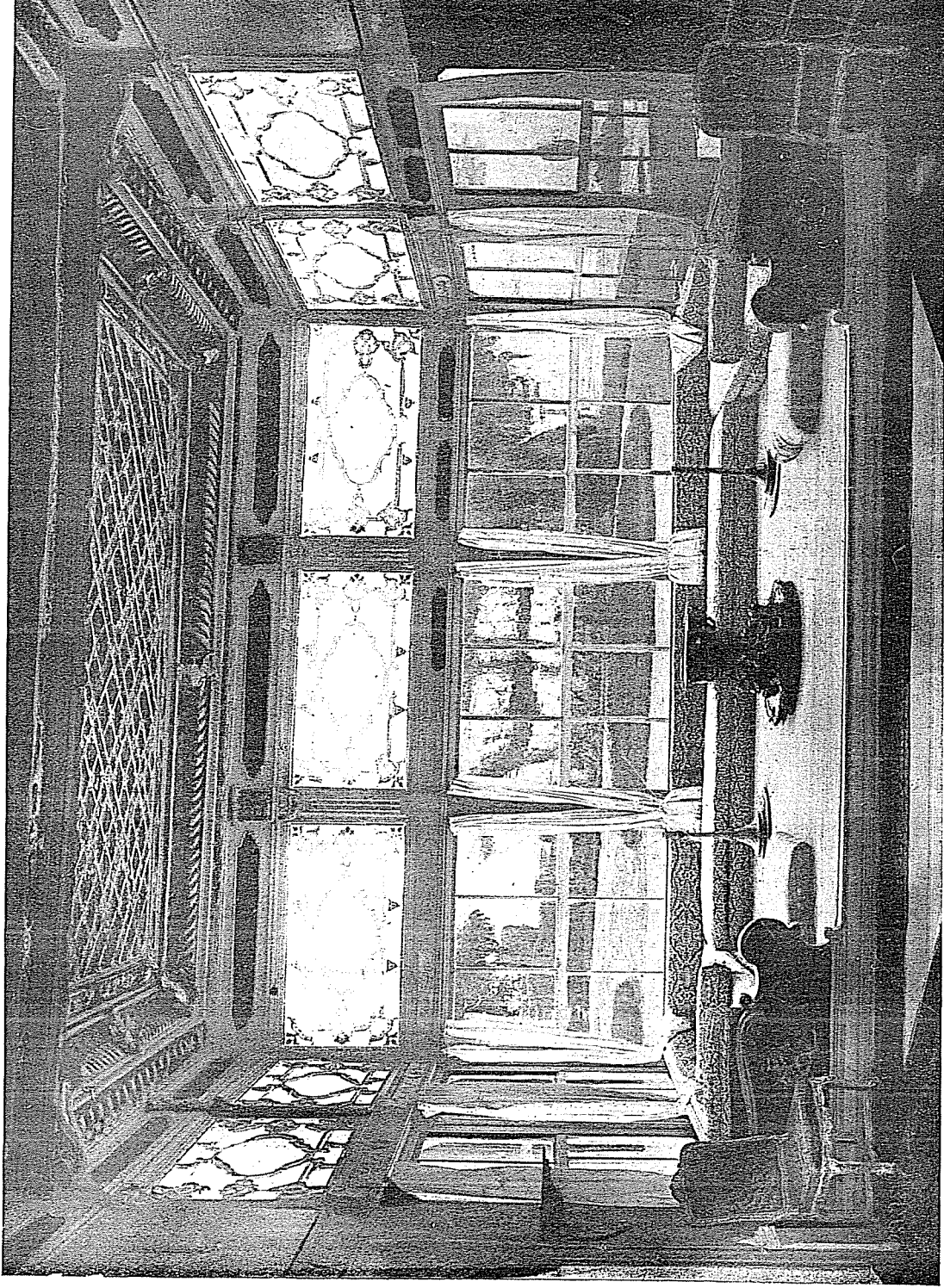
Ahşap olan bu köşk biri büyük, diğeri küçük iki odadan ibarettir. Türk rokoko tezyinatının en zarif parçalarıyla bezenmiştir. Birçok tarihî hadiseler sahne olmuş ve bilhassa 1122 (1710) senesinde Ahmet III. ün dahi hazır bulunduğu bir toplantıda Rus harbine burada karar verilmiştir.

[2] Sünnetodası Bağdat köşküne nazır olup Hırka-i Saadet dairesinin bir köşesindedir. 1050 (1640) senesinde inşa edilmiş olup bilhassa kapısı ve iki yanındaki çini panolar en nadir parçalardandır.

Kezalik odanın her penceresinin yanındaki selsebiller de birer zevk mahsulüdür.

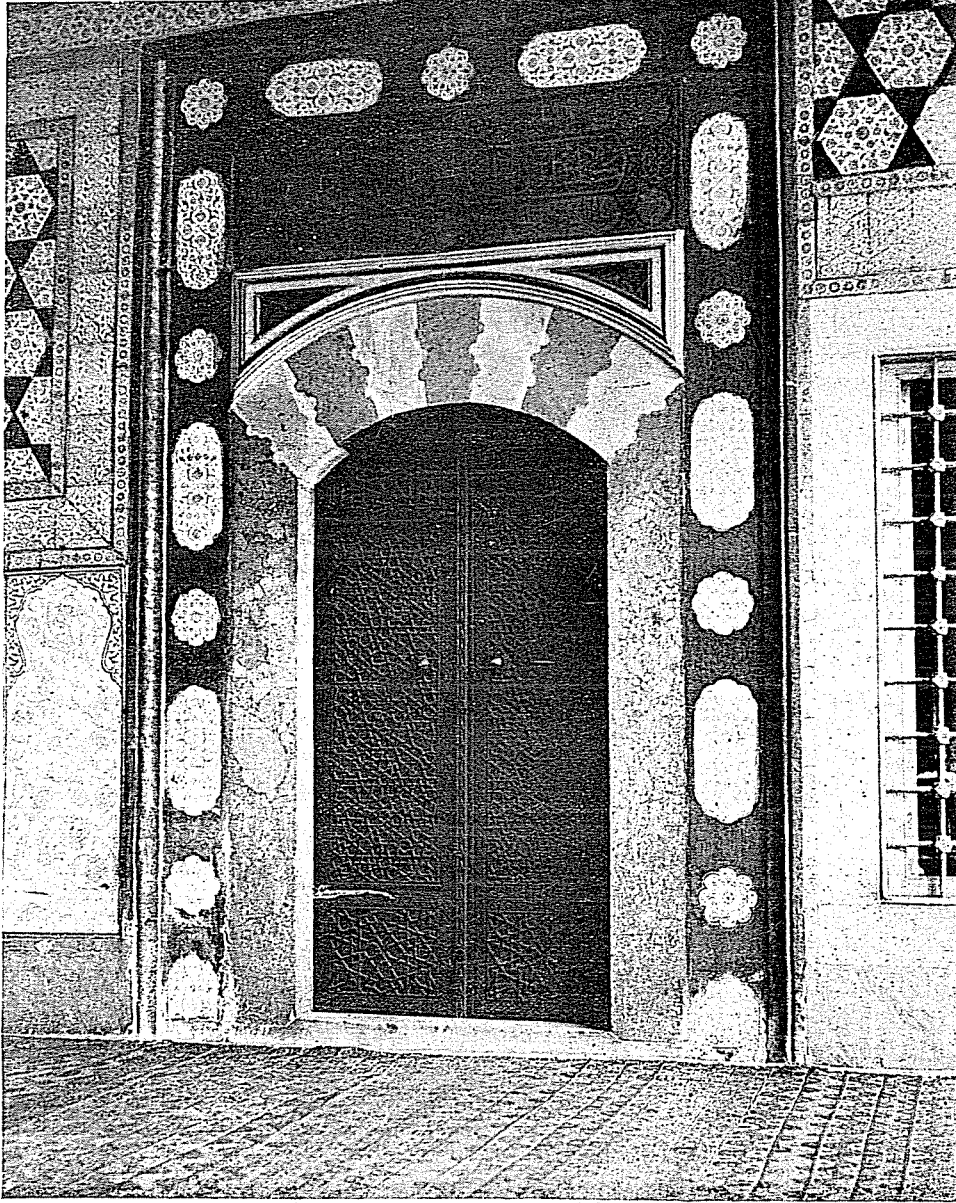
Eski minyatürlere nazaran son devirlerde bu köşkün hayli tadile uğradığı anlaşılmaktadır. Şehzadelerin sünnetleri burada icra edildiğinden bu ismi almıştır.

[3] Aslanhane — Hırka-i Saadet binası ile Emanet Hazinesi arasındaki kubbeli bir odadır ki ekseri maruzat burada yapıldığından Arzhâne dahi denir.

Mustafa Paşa yahut Sofa köşkünün içi

(Resim: 4)

Sünet odası kapısı
(Resim: 5)

Reis Efendi [1] bir meclis-i mükâleme eylemekle mükâleme-i mezkûre-
nin mazbatası arzölünüb hûlâsa-i mükâlemelerinden münfelim olan
Prusya kralı Devlet-i Aliyyenin kavî dostu ve müttefiki olduğundan Nemçe
ile Deştbaşda akdolunan istatüsko (statüko) esası üzere musalâhayı tekef-
fül eylediği ve hâlâ Zıştovi'de Devlet-i Aliyye murahhaslariyle maen ta-
vassuta murahhas olan Prusyan'ın لوكزوى nâm murahhasına bu mazmûnu
tenbih ve te'kid eylediği ve Nemçelü ısrar eyler ise cebredecği ve
Rusya üzerine Prusya Kralı bin-nefs harket eyleyüb ilân-ı harb edeceği
elçisi tarafından me'muren ifade olunub lâkin Devlet-i Aliyye İsveç dev-
leti ile bundan akdem müttefik olub bu esnâda mecbûr olduk diyerek
Rusyalu ile akd-i musalehası Devlet-i Aliyye ile olan ittifakını feshetmekle
ittifak-ı mezkûre teccid olunmak Prusya kralı tarafından istid'a
olundu ve eğer teccid-i ittifaka Devlet-i Aliyye rıza-dâde olur ise kendi
ittifakı sebebiyle İsveç ittifakının teccidine dahi rabita verüb İsveç dahi
Rusya üzerine tekrar ilân-ı harb itdireceği kralı tarafından resmen ifade
olunmuş o'mağla ittifak hususu umur-ı azîme-i devletden olduğundan
Ordu-yı Hümâyûna tahrir ve Rikâb-ı Hümâyun tarafından dahi akd-i
meclis-i şûra ile müzakere olunmak tasım buyruldu Bu gün Topkapuda
evrak-ı mezkûre mutalâasiyle eğlenilüb ahşamı tahrir-i Rikâb-ı devlet-
medâr ve yukaru iffet-saray-ı Şâhânelerine teşrif ve karâr ve ferdâsi
ikinci çarşenbih günü gene Topkapuya saye-endâz-ı şevket ve âsûde-nişîn-i
pister-i istirahat buyurulub işbu gün hâne-i Fetvâ-penahîde İsveçlü itti-
fakının teccidi maslahati için akd-i meclis-i meşveret olub ertesi üçüncü
pençşenbih günü Ser-seğban Ömer Ağa azil ve yerine el-Hâc Mustafa
Ağa Ser-seğban nasbolunub bu gün dahi Topkapuya teşrif ve dünkü meclis-
i meşveretin mazbatası ve ashâb-ı meclis temhir eyledikleri istisvab
ve istihsân kâğıdı manzûr-ı cihandarileri buyrulub bundan çend gün
akdem husus-ı merkume Ordu-yı Hümâyunda dahi söyleşilüb istihsan ve
bil cümle vükelâ-yı devlet tarafından istisvab ve temhir olunub Rikâb-ı
Hümâyûna vürud eylediğinden hâlâ Sadr-ı Rûm Faziletli Abdullah Molla
Efendi kendi kalemleriyle ordudan vürud eyleyen kâğıdın zeylini bu
ibarat ile tayin ve Asitan-i Aliyyede mevcut rical-i devlet ve ülema
temhir ve imza eylemişler Maslahat-i Saltanat-ı Seniyyeye vakt u hâle
nazaran İsveç devletinin Moskolu aleyhine Devlet-i Aliyye ile tecâvüzî
ittifakının iadesi ârâ-yi haseneden olduğu ve Devlet-i Aliyye fevaid-i
kesiresini ve ba-husus Bâhr-i sefide Mosko donanmsı çıkmamasını mucib
olduğu bit-tecribe zâhir olduğundan bu fırsatı fedâ bir vechile caiz
olmadığı ve İsveçlü Devlet-i Aliyyeden me'yûs oldukda Moskoluya
meyletmek ve Moskolu tarafından celbolunub beyinlerinde ittifak tekev-

[1] Abdullâh Birri Efendi.

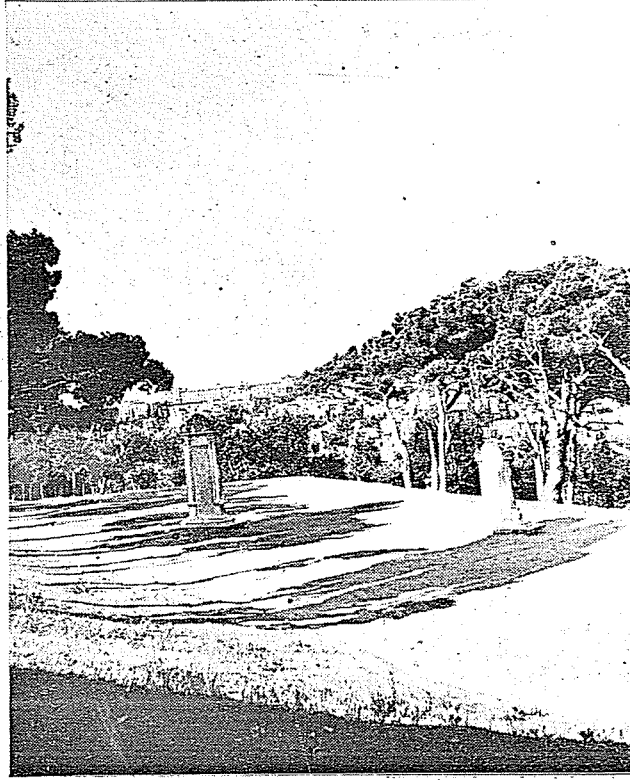
vüniyle Devlet-i Aliyyenin nice mazarratı zuhûr etmek ihtimâli derkâr idüğü bâhir ve bu ittifakın iadesi ehemm ü elzem umûrdan olduğu gayr-i hâfî olmağla **evvelâ** mukâddemâ mubâdele ve tarafeynden tasdik olunan sened-i ittifak fesholunmamış gibi tarafeynden mer'î ve muteber tutulub derûnunda mastûr şerait icra olunmak **saniyen** İsveçlü işbu sene-i mübarekede Moskolu üzerine berren ve bahren hücum ve muharebeye mübaşeret eylemek **salisen** Devlet-i Aliyye Moskolu ile sulh olmadıkça İsveçlü dahi mecbûr oldum kelâmı ve sair a'zâr ile akd-i sulh etmeyüb musaleha her ne vakit mukaddar ise Devlet-i Aliyye ve Prusya ve İsveç devletleri berâber sulh olmak **rabian** Prusya Kralı İsveç ittifakına kefil olmak şartıyla ittifak-ı sabıkın senedi tecdidî husununu tanzimini Prusya Kralına taraf-ı Devlet-i Aliyyeden havâle olunduğunu ve sened-i mezkûrda mastûr yigirmi bin kiseden gayr ez teslim bâki kalan on sekiz bin kiseden evvel verilecek dört bin kisesinden iki bin kisesi ittifak sendi tecdidî akabinde def'aten verilmek ve iki bin kisesi dahi senesi hitamina dek taksiten ita olunmak ve mâadâ on dört bin kisesi sened-i sabıkda mastûr evkat-ı tekasitde İsveçlüye teslim olunmak şart kılınması ve taraf-ı Devlet-i Aliyyeden bu veçhile taahhüd olunduğunu havi Prusyaluya sened verilmek cümlemiz indinde dahi Ordu-yı Hümayunda Serdar-ı a'zâm Hazretlerinin ve sair rical-i Devlet-i Aliyyenin istisvab ve imzâ ve mühürledikleri gibi emr-i savâb ve re'y-i hasen olmağla yekzebân olarak bu sureti bizler dahi tasvib ve tahsin eyledüklerimizi müş'ir imzalarımızı vaz' ile mühürlerimiz ile mühürleyüb istisvab eyledik Cenab-ı Hak din ü devlete mahz-ı hayr eyleye âmin Bu suretde sened verile mazmununda mübârek Hatt-ı Hümayun şeref-efzâ i sûdur olub Tspkapuda salât-ı zuhrî edadan sonra suvar-ı semend-i ikbal ile kasr-ı İncilüye saye-endâz-ı iclâl buyurulub letâfet-i havâ nümûdâr ve mevsim-i evvel-behâr olmağla tefer-rüc ve tenezzüh esnasında bu def'a İsmail vak'asında şehid olan Aydoslu Mehmed Paşa'nın sağır yetim oğlu Numan Bey ile Paşa-yı müşar-ün-ileyhin vak'a-yi mezkûrede dest-i küffâra giriftar olan Hâci Hasan Beyin sağır oğlu Hüseyin Beyi huzûr-ı Hümayunlarına getürdüb nevaziş ve kemal-i şefekat-i şâhanelerinden kalb-i mahzunların tefrih ve ikisinin dahi ceble-rine beşer yüz altun vaz' ve Hazîne Kethüdası kullarına esvab kat'ı fer-man buyurulub Hazîne-i Hümayun odasına چراغ buyurdular)

7 - Rus harbine dair telhisler - (s. 4-5)

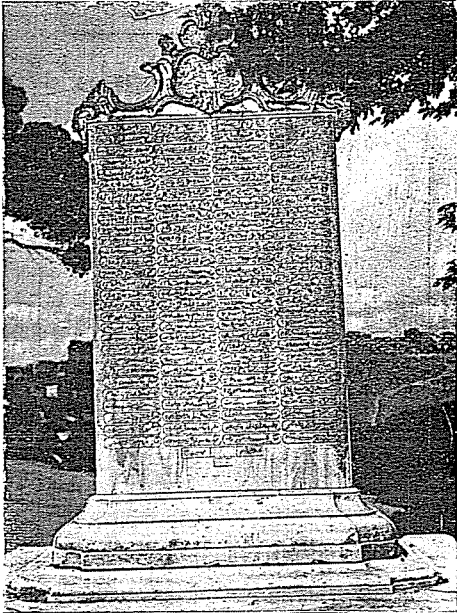
(On ikinci cumartesi (14. IV. 1791) günü mutâd-i şâhaneleri üzere Topkapu şevkiyesinde [1] ve Taşkışkte [2] âsûde-nişîn-i bâlin-i istira-

[1] Şevkiye köşkü — Selim III. tarafından yaptırılmış bulunan ve şimdiki Mecidiye köşkünün ön taraflarına tesadüf ettiği tahmin edilen bir bina olup içindeki selsebillerinden dolayı (Serdab köşkü) namı da verilmektedir. Bugün bir eser kalmamıştır.

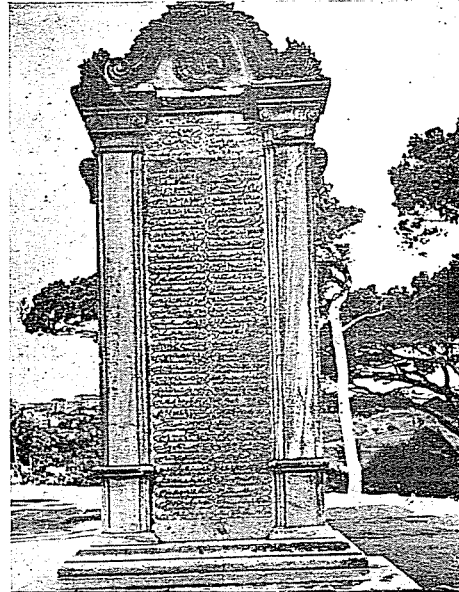
[2] Mermerköşk — Bu isimde Saray-i Cedid sahasında iki köşk bulunmakta idi.

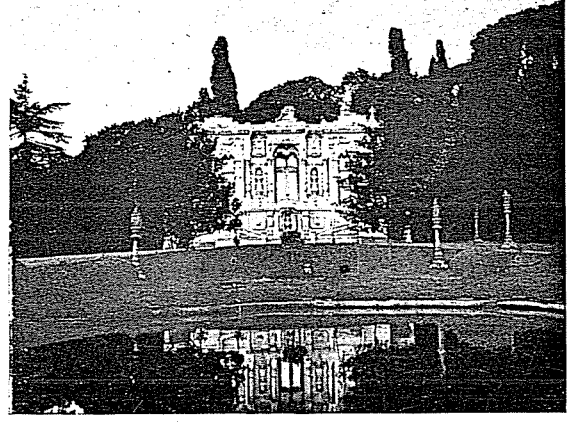
İhlamurda Nişan Atış yeri (sofa)
(Resim: 6)

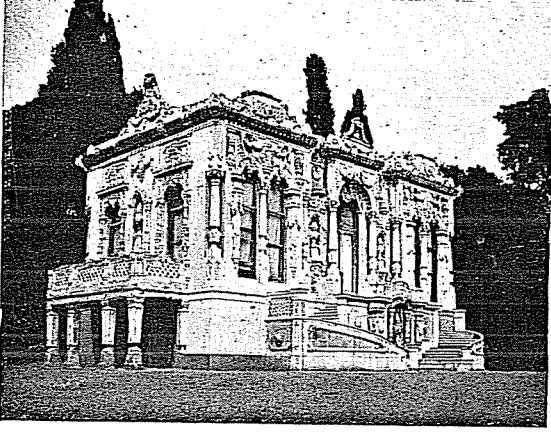
Selim III. Nişan taşı
(Resim: 7)

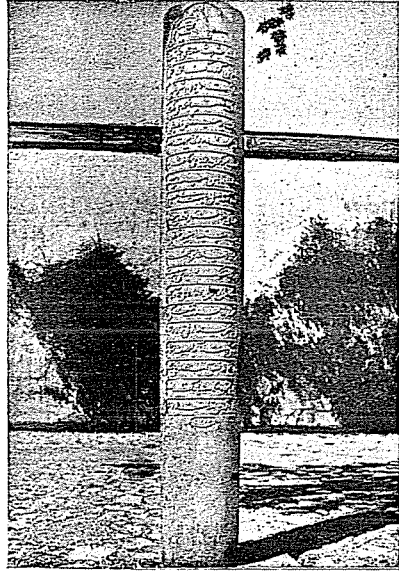
Mahmut II. Nişan taşı
(Resim: 8)

Ihlamur köşkü
(Resim: 9)

Levent çiftliğinden çıkarılan ve şimdi Topkapı Sarayı
müzesinde bulunan Selim III. nişantaşı.
(Resim: 10)

hat buyurulub ahşamı Harem-i Hass-ı mülükâneye teşrif buyurdular İşbu gece Ordu-yı Hümâyundan tahrirat vürud eyleyüb beyn es-selâteyn Şevketlü Efendimiz Mabeyn-i atıka hurûc ve maruzat-ı sadaret-penahî manzur-ı Hazeret i Cihandarî olub hülâsa-i mefhûmunda küffar-ı hak-sârdan altı bin mikdarı piyade suvari nehr-i Tunayı Macin cânibine mürûr ve ol mikdarı dahi taraf-ı âhardan Tolça cânibine ubûr eyleyüb Macinde olan vüzerâ ve asker tab-âver olmayub firâr eylemeleriyle Macine dühûl ve firar eyledikleri ve Tolca'ya ubûr eyleyen mahazîl dahi İsak-çeye ve ol havalilere isal-i hasar birle Harsovayı zabt ye tarik-ı İbraili seddeyleyüb maâz Allâhu taâlâ Kal'a-i İbraili istilâ niyyet-i fâsidesinde oldukları Sadriâzâmın tahdiş-i sâmia-i şuûru olduğu gibi derhal Silistre tertibatının Harsova cânibine sevk u ta'yîn ve imkânı mertebe asker ordu-dan techiz ve bizzat kendüsi dahi verâlarında Hacıoğlupazarına vardığı müstebân ve meal-i telhisatından iyân olmağla iktiza eden cevabları tahrir buyurulub.....)

8 - Donanmanın hareketi - (s. 6)

(Mah-i mezkûrun yigirmi yedinci ve nisanın yigirminci pazar günü kanûn-i kadîm-i devlet ve resmi dirîn-i saltanat üzere Donanma-yı Hümâyûn alayı olub seherî Şeyh ül-islâm ve Kayimmakam Yalıköşküne gelüb kudûm-i mülükâneye dîde-dûz-i intizâr üzere oldukları huzûr i sâti' ün nûr-i şâhâneye ihbar olundukda bid-devleti vel-ikbâl Mabeyn-i Hümâyûndan olan Hasanpaşa küşkünden hareket ve Yalı kasrına saye-endâz-i şevket buyurub istikbal-i hümâyûn merasimi ba'd el-icrâ Kapudan Paşa davet buyurulub dördü kırk yedi dakika mürûrunda Tersaneden başardaya suvâr olub Mehterhanesiyle Kasr-i Hümâyûn pîşgâhında ârâm ve sandal ile sâhile yanaşub huzûr-i hümâyûna geldikte ibtidâ Şeyh ül-islâm Mekki Efendiye hil'at-i beyzâ iksâ ba'dehû Kayimmakam Mustafâ Paşaya ve Kapudan Hüseyin Paşaya serasere dühte, ve sâde hil'atler ilbas buyurulub ve ba'dehû ümera-yi deryâya ve sonra Kapudan-i Hümâyûn Seydi Ali Beye ve Akdeniz başbuğu Seyid Çelebi Ahmed Kapudana ve Patrona-i hümâyûn Kürt Mehmed Kapudana ve Liman Reisi Hasan Kapudana ve Riyâle-i Hümâyûn Hasan Beye resm-i âdi üzere hil'atleri ilbâs olunub ba'dehû Cezayir Patronası Hasan Kapudana ve Tunus Patronası Ali Kapudana ve ba'dehû Cezair Riyâlesi Yakub Kapudana ve Tunus Riyâlesi İslâm Kapudana dahi ilbas-ı hil'at ve bu

{Arkası var}

Bunlardan biri Selim I. zamanında yaptırılmış ve hattâ bazı taşları Mısırdan getirilmiş ve duvarlarının da resimleri olduğu, tarihlerden anlaşılmaktadır. Fakat bugün bulunduğu yeri tayin bile kabil değildir. Diğer de Sarayburnunda olup Selim III. tarafından yaptırılmıştır ki bugün bundan da eser kalmamıştır.